

*А. В. Височина, асистент кафедри банківської справи Української
академії банківської справи,
вул. Петропавлівська, 57, м. Суми, Україна, 40000
av_vysochyna@meta.ua*

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЇ ФІНАНСОВОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

У статті запропоновано науково-методичний підхід, практична реалізація якого дозволяє ідентифікувати часовий горизонт, ключову мету та інструментарій реалізації стратегії фінансового розвитку регіону шляхом побудови трьохмірної матриці, яка враховує рівень ефективності використання фінансового потенціалу регіону та його бюджетного забезпечення (обсяг реальних фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування).

Ключові слова: регіон, рівень бюджетного забезпечення, стратегія фінансового розвитку, фінансовий потенціал регіону.

*А. В. Височина, асистент кафедри банковского дела Украинской
академии банковского дела,
ул. Петропавловская, 57, м. Суми, Украина, 40000
av_vysochyna@meta.ua*

НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ ПОДХОД РАЗРАБОТКИ СТРАТЕГИИ ФИНАНСОВОГО РАЗВИТИЯ РЕГИОНА

В статье предложен научно-методический подход, практическая реализация которого позволяет идентифицировать временной горизонт, ключевую цель и инструментарий реализации стратегии финансового развития региона путем построения трехмерной матрицы, учитывающей уровень эффективности использования финансового потенциала региона и

его бюджетного обеспечения (объем реальных финансовых ресурсов органов местного самоуправления).

Ключевые слова: регион, уровень бюджетного обеспечения, стратегия финансового развития, финансовый потенциал региона.

A. V. Vysochyna, Assistant of the Department of Banking of the Ukrainian

Academy of Banking,

Petropavlivs'ka str., 57, Sumy, Ukraine, 40000

av_vysochyna@meta.ua

SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL APPROACH TO THE IDENTIFICATION OF FINANCIAL DEVELOPMENT STRATEGY OF THE REGION

Introduction. One of the main objectives, which realization at the present stage of development of Ukraine will lead to the improvement of the local finances functioning is ensuring the financial sustainability of local budgets. The background for achieving this objective is implementation of new principles of local financial resources governance that should be formed on long-term perspective with taking into consideration retrospective analysis of the dynamics of the financial development indicators. *Purpose* of the article is to develop scientific and methodological approach that could help to identify the time horizon, key goal and instruments of region financial development strategy realization. *Methods* of the research are cluster, statistical and club convergence analysis. *Results* of the research are summarized in a scientific and methodical approach to the identification of financial development strategy of the region. This approach consists of six interconnected phases, which realization is aimed to identify the time horizon, key goal and instruments of region financial development strategy realization. Its practical implementation for the regions of Ukraine in 2009-2013 illustrates that for more than half of 27 regions of Ukraine the most appropriate is strategy, which main goal is complex transformation of local finance governance. *Conclusions.* The scientific and methodical approach

to the identification of financial development strategy of the region will somehow personalize the process of operational and strategic planning at the regional level, and thus will contribute to solving the most pressing regional problems and can become a trigger of regional imbalances smoothing.

Постановка проблеми. Одним із основних завдань, реалізація якого на сучасному етапі розвитку економіки України є надзвичайно важливим для покращення функціонування системи місцевих фінансів є забезпечення фінансової самодостатності місцевих бюджетів. Актуальність цього завдання підтверджується його пріоритетністю у рамках Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року [6], а також корелює з державною політикою у контексті підтримки реформи децентралізації. Передумовою досягнення означеної цілі є розширення можливостей органів місцевого самоврядування у напрямку акумуляції додаткових доходів, оптимізація системи фінансового вирівнювання, збалансування між обсягами делегованих на місцевий рівень повноважень та закріпленими для їх реалізації фінансовими ресурсами тощо. Однак, зазначені заходи будуть недостатньо результативними без імплементації якісно нових засад управління місцевими фінансовими ресурсами, які, перш за все, мають формуватися на довгострокову перспективу з урахуванням ретроспективного аналізу динаміки показників розвитку системи місцевих фінансів, що може бути досягнуто за рахунок впровадження виваженої системи стратегічного управління, яка, з одного боку, має враховувати особливості фінансового потенціалу кожного конкретного регіону, а, з іншого боку, узгоджуватися з основними стратегічними орієнтирами держави та державної політики регіонального розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти, що стосуються стратегічного планування фінансового розвитку певних адміністративних одиниць відображено у працях таких вітчизняних

дослідників як О. Берданова, В. Вакуленко [2], І. В. Вахович [3], О. Б. Жихор, Н. В. Кузьминчук [4], Т. В. Клименко [5] та ін. Зазначена проблематика також знайшла своє відображення у роботах закордонних науковців, а саме: М. Л. Толстова [7], Дж. Кім, К. Ваммале (J. Kim, C. Vammalle, 2011) [1] та ін.. Однак, попри існування ряду публікацій, актуальною залишається необхідність розробки підходу, який би дозволив формалізувати параметри стратегії фінансового розвитку території з урахуванням динаміки основних індикаторів її фінансової самодостатності.

Метою статті є розробка науково-методичного підходу, який би дозволив чітко ідентифікувати часовий горизонт, цільові орієнтири та інструментарій реалізації стратегії фінансового розвитку регіону враховуючи при цьому як його фінансовий потенціал, так і рівень бюджетного забезпечення.

Виклад основного матеріалу. Вибір стратегії фінансового розвитку та її характеристик для конкретного регіону запропоновано визначати на основі розташування відповідного регіону в певному квадранті трьохмірної матриці з координатами «фактичний рівень ефективності використання фінансового потенціалу регіону – можливості регіону підтримувати його в подальшому – достатність бюджетного забезпечення органів місцевого самоврядування», що передбачає реалізацію кількох етапів.

Основними етапами розробки стратегії фінансового розвитку регіону є: 1) формування інформаційної бази дослідження, що передбачає здійснення розрахунку для кожного регіону України середніх за період значень рівня ефективності використання фінансового потенціалу регіону та обсягу реальних фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування; 2) побудова за кожним з розрахованих показників дендрограм ієрархічної кластеризації, які дозволяють розподілити регіони на три кластери: з високим, середнім і низьким рівнем відповідного показника; 3)

ідентифікація так званого «домінантного кластеру ефективності використання фінансового потенціалу регіону» (кластеру, в якому досліджуваний регіон найбільш ймовірно опиниться в наступному періоді, виходячи з траєкторії його переміщення між кластерами в попередніх періодах). Домінантний кластер пропонується визначати так:

$$\begin{cases} DCI = P_{1j} * 1 + P_{2j} * 0,67 + P_{3j} * 0,33 \\ \text{if } DCI \in [0,87; 1), \text{ then cluster 1} \\ \text{if } DCI \in [0,6; 0,87), \text{ then cluster 2} \\ \text{if } DCI \in [0,33; 0,6), \text{ then cluster 3} \end{cases} \quad (1)$$

де DCI – індикатор визначення кластеру, що є доміантним за рівнем ефективності використання фінансового потенціалу регіону;

P_{1j} , P_{2j} , P_{3j} – ймовірності j -го регіону в перспективі лишитися відповідно у 1, 2 або 3 кластері.

У свою чергу, ймовірність лишитися у певному кластері визначається наступним чином:

$$P_{ij} = \frac{n_i}{N} \quad (2)$$

де P_{ij} – ймовірність j -го регіону лишитися у i -му кластері;

n_i – кількість потраплянь до i -го кластеру протягом періоду дослідження;

N – загальна кількість періодів дослідження, у яких здійснювалася кластеризація.

Справедливо зазначити, що така методика є досить унікальною, оскільки істотно відрізняється від традиційних підходів до визначення ймовірності лишитися у певному кластері, але, разом з тим, має декілька важливих положень, які обумовлюють її високу об'єктивність та інформативність, а саме:

– розрахунок індикатора визначення домінантного кластера з використанням формули математичного сподівання, що дозволяє отримати усереднене значення показника;

– імплементація у якості результативного показника бальної оцінки, що характеризує відповідний кластер (при чому для гірших груп оцінки пропорційно зменшуються, що дозволяє конкретизувати систему пріоритетів);

– формування розкиду діапазонів для ідентифікації домінантного кластеру виходячи з припущення, що протягом досліджуваного періоду відповідний регіон може лише один раз опинитися у групі гіршої якості.

Етап 4 передбачає визначення координат $(x; y; z)$ регіону, які фіксують його місце у відповідному квадранті матриці (x – номер кластера, у який потрапив регіон за рівнем ефективності використання фінансового потенціалу регіону; y – номер домінантного кластера для цього регіону; z – номер кластера, у який потрапив регіон за рівнем достатності бюджетного забезпечення органів місцевого самоврядування).

У рамках п'ятого етапу відбувається розробка рекомендацій щодо стратегій фінансового розвитку регіону залежно від його місця в матриці, які відрізняються за часовими параметрами реалізації (T), цільовою спрямованістю (G) та пріоритетними інструментами (I), тобто він виступає якісною характеристикою четвертого етапу.

Отже, можна виділити наступні стратегії фінансового розвитку регіонів:

– стратегія 1: T – до 1 року; G – підтримання досягнутих результатів щодо стабільно високого рівня ефективності використання фінансового потенціалу регіону та обсягів фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування; I – підтримуючі економічні інструменти непрямого впливу $(1; 1; 1)$, $(1; 1; 2)$, $(1; 1; 3)$, $(2; 1; 1)$;

- стратегія 2: T – до 1 року; G – нівелювання факторів зниження ефективності використання фінансового потенціалу регіону; I – стимулюючі економічні та адміністративні (3; 1; 1), (3; 1; 2), (2; 1; 2);
- стратегія 3: T – до 1 року; G – нівелювання факторів зниження доходної частини місцевих бюджетів; I – фіскально-бюджетні (2; 1; 3), (3; 1; 3);
- стратегія 4 : T – до 1 року; G – стимулювання зростання ефективності реалізації фінансового потенціалу регіону; I – стимулюючі економічні інструменти прямого та непрямого впливу (1; 2; 1), (1; 2; 2);
- стратегія 5: T – від 1 до 3 років; G – максимізація обсягів реальних фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування; I – фіскально-бюджетні (стимулюючі або стримуючі залежно від економічної кон'юнктури) (1; 2; 3);
- стратегія 6: T – від 1 до 3 років; G – одночасне нівелювання впливу факторів-дестимуляторів та підвищення стимуляторів ефективності реалізації фінансового потенціалу регіону; I – усі адміністративні та економічні (2; 2; 1), (2; 2; 2);
- стратегія 7: T – від 1 до 3 років; G – зростання ефективності використання фінансового потенціалу регіону за рахунок оптимізації використання фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування; I – інструменти бюджетної та інвестиційної політики (2; 2; 3);
- стратегія 8: T – понад 3 роки; G – комплексна трансформація системи управління фінансовим потенціалом регіону та бюджетної політики; I – економічні, адміністративні та правові (3; 3; 1), (2; 3; 1), (3; 3; 2), (2; 3; 2), (3; 3; 3), (2; 3; 3);
- стратегія 9: T – понад 3 роки; G – оптимізація використання бюджетних коштів на цілі розвитку регіону; I – всі економічні (1; 3; 1), (3; 2; 1);

– стратегія 10: *T* – понад 3 роки; *G* – трансформація системи управління фінансовими ресурсами органів місцевого самоврядування; *I* – економічні, адміністративні та правові (1; 3; 2), (1; 3; 3), (3; 2; 2), (3; 2; 3).

Таким чином, послідовна реалізація зазначених етапів дозволяє формалізувати основні характеристики фінансового розвитку регіону, що, у свою чергу, є передумовою його збалансованого розвитку.

Реалізація розробленого підходу для регіонів України за 2009-2013 рр. дозволила отримати наступні результати: стратегію 1 рекомендовано використовувати для м. Києва, Київської обл., Автономної Республіки Крим та м. Севастополя; стратегії 2-5, 9, 10 не рекомендовані для жодного з регіонів України; стратегію 6 – для Вінницької, Дніпропетровської, Полтавської та Харківська областей; стратегія 7 – для Волинської та Чернівецької областей; стратегію 8 – для інших регіонів України. Таким чином, для більшості регіонів України необхідною є комплексна трансформація системи управління фінансовим потенціалом та бюджетними коштами.

Висновки. Запропонований науково-методичний підхід до формування та реалізації стратегії фінансового розвитку регіону дозволить певним чином персоналізувати процес оперативного та стратегічного планування на регіональному рівні, що, у свою чергу, сприятиме вирішенню найбільш нагальних у конкретному регіоні проблем та, як наслідок, може виступити у перспективі тригером згладжування регіональних дисбалансів та позитивно вплинути на рівень фінансової самодостатності територіальних громад.

Література

1. Kim J. Institutional and Financial Relations across Level of Government [Electronic Source] / J. Kim, C. Vammalle. – Access mode: <http://www.oecd.org/publications/institutional-and-financial-relations-across-levels-of-government-9789264167001-en.htm>.

2. Берданова О., Вакуленко В. Стратегічне планування місцевого розвитку. Практичний посібник / [Берданова О., Вакуленко В.]; Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO. – К. : ТОВ «Софія-А». – 2012. – 88 с.

3. Вахович І. М. Теоретико-методологічні засади формування та реалізації регіональної політики фінансового забезпечення сталого розвитку : автореф. ... д.е.н. : спец. 08.00.05 “Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка” / І. М. Вахович. – Одеса, 2008. – 35 с.

4. Жихор О. Б. Модель державного регулювання розвитку регіону: стратегічні, тактичні та операційні напрями / О. Б. Жихор, Н. В. Кузьминчук // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2013. – № 1 (16). – С. 21-26.

5. Клименко Т. В. Стратегічні напрями зміцнення фінансового потенціалу розвитку регіону / Т. В. Клименко // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. – 2013. – № 5. – С. 43-49.

6. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від № 385 від 06.08.2014. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>.

7. Толстова М.Л. Системообразующие принципы формирования и реализации региональной финансовой стратегии / М. Л. Толстова // Вестник Чувашского университета. – 2011. – №4. – С. 492-495.

Височина, А.В. Науково-методичний підхід розробки стратегії фінансового розвитку регіону [Текст] / А.В. Височина // Вісник Української академії банківської справи. – 2015. – № 2 (39). – С. 79-82.